

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลที่คัดสรร สภาพแวดล้อม การปฏิบัติงานกับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพในประเทศไทย

จันทิมา ฤกษ์เลื่อนฤทธิ* , รั๊กชนก คชไกร

ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

A Study of the Relationship between Selected Personal Factors, Professional Practice Environment and Job Satisfaction of Registered Nurses in Thailand

Juntima Rerkluenrit* , Rukchanok Kodchakri

Public Health Nursing Department, Faculty of Nursing, Mahidol University

หลักการและวัตถุประสงค์: ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลที่คัดสรร สภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานที่เสริมพลังบวก และความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพนำไปสู่การพยาบาลที่มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพและผู้รับบริการ การศึกษาจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลที่คัดสรร สภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานกับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพในประเทศไทย

วิธีการศึกษา: เป็นการศึกษาแบบบรรยายเชิงความสัมพันธ์ในพยาบาลวิชาชีพที่ขึ้นทะเบียนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการพยาบาลชั้นหนึ่งหรือการพยาบาลและการผดุงครรภ์ชั้นหนึ่ง และมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 2,340 ราย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามทางอิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวข้องกับ 1) ปัจจัยส่วนบุคคลที่คัดสรร 2) สภาพแวดล้อมการปฏิบัติงาน และ 3) ความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพ เก็บข้อมูลตั้งแต่ 15 กุมภาพันธ์ ถึง 31 พฤษภาคม 2561 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และสถิติไคสแควร์

ผลการศึกษา: พบว่าจากแบบสอบถามที่มีข้อมูลสมบูรณ์จำนวน 1,911 ราย พบว่า อายุ ประสบการณ์พยาบาล จำนวนชั่วโมงในการปฏิบัติงานในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมา จำนวนเวรทั้งหมดในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา จำนวนเวรเช้า-บ่าย-ดึก และค่าตอบแทนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่าสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $<.001$ ($r=.43$)

สรุป: ความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพในประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคลที่คัดสรร และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงาน

Background and Objective: Relationship between selected personal factors, positive professional practice environment and registered nurses' job satisfaction lead to effective nursing care and increasing quality of life in both registered nurses and patients. This study aimed to investigate the relationship between selected personal factors, professional practice environment, and job satisfaction of registered nurses in Thailand.

Method: This descriptive correlational study design included the 2,340 registered nurses having experience more than 1 year. The data were collected using 3 electronic questionnaires which involved 1) selected personal data questionnaire, 2) professional practice environment questionnaire, and 3) registered nurses' job satisfaction questionnaire. The data was conducted since 15 February to 31 May 2018. The data were statistically analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation Pearson's correlation coefficient and chi-square.

Result: The 1,911 complete questionnaires showed that a statistically significant less than .05, correlation was found between age, nursing experience, job hours during one week ago, total hours in morning, afternoon and night period, and salary, and job satisfaction of professional nurses. Moreover, practice environment and job satisfaction of professional nurses were moderately correlated each other at level of significance less than .001.

Conclusion: Job satisfaction of professional nurses in

*Corresponding author : Juntima Rerkluenrit, Public Health Nursing Department, Faculty of Nursing, Mahidol University, Thailand. E-mail: jlovefam@gmail.com

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนบุคคลที่คัดสรร สภาพแวดล้อมการปฏิบัติงาน ความพึงพอใจในงาน พยาบาลวิชาชีพ

Thailand was related to selected personal factors and a positive relationship with the professional practice environment.

Keywords: selected personal factors, professional practice environment, job satisfaction, registered nurses

ศรีนครินทร์เวชสาร 2562; 34(3): 287-292. • Srinagarind Med J 2019; 34(3): 287-292.

บทนำ

ความพึงพอใจเป็นทัศนคติและความรู้สึกที่เป็นการรับรู้เฉพาะบุคคล¹ ความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพเป็นความรู้สึกของพยาบาลที่มีต่องานที่พยาบาลต้องเผชิญหน้าทุกวัน เป็นความรู้สึกต่อความรับผิดชอบที่ได้รับกับผลการประเมินว่ามีความสอดคล้องกันและตอบสนองความต้องการของตนเอง¹ หลายปีที่ผ่านมาความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพกลายเป็นประเด็นที่สำคัญที่นำไปสู่วิกฤตการณ์ขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพทั่วโลก และส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของพยาบาล งบประมาณ และคุณภาพการรักษายาพยาบาลที่ผู้รับบริการได้รับ^{2,4} นอกจากนี้ความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพยังมีความสำคัญในแง่ของความสัมพันธ์กับองค์กรและการคงอยู่ในงานอีกด้วย³ โดยปกติพยาบาลวิชาชีพส่วนมากจะมีความภาคภูมิใจในการทำงาน มีความรักความเอื้ออาทรระหว่างผู้ประกอบวิชาชีพด้วยกัน⁵ ซึ่งความรู้สึกที่ดีงามนี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานดีก่อให้เกิดพลังบวกส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในงานสูงขึ้น ดังนั้นการที่พยาบาลวิชาชีพเกิดความไม่พึงพอใจในงานจนก่อให้เกิดการลาออกหรือย้ายงานจึงเป็นประเด็นที่ไม่สามารถมองข้ามไปได้

ทั้งนี้มีการศึกษาเรื่องความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1940 ทำให้ทราบว่ามีการให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าวมานานแล้ว ถึงกระนั้นก็ยังไม่สามารถทำให้ปัญหาความขาดแคลนพยาบาลลดลงได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมีปัจจัยอื่นที่มีการเปลี่ยนแปลงทำให้ความต้องการพยาบาลสูงขึ้นตลอดเวลา เช่น การเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมผู้สูงอายุ นโยบายการส่งเสริมการมีบุตรมากกว่า 1 คน การมีโรคเรื้อรังเพิ่มขึ้นในขณะที่โรคฉุกเฉินวิกฤติไม่ได้ลดลง เป็นต้น การศึกษาในรอบ 5-10 ปีที่ผ่านมาพบว่า มีปัจจัยที่สำคัญหลายปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพ ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ค่าตอบแทน การขึ้นเวรที่เอื้อประโยชน์ให้กับครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน การสนับสนุนตามสายบังคับบัญชา โอกาสในการพัฒนาตนเองรวมถึงความก้าวหน้าในงานและจำนวนชั่วโมงในการปฏิบัติงาน^{4,6-9} โดยพบว่าพยาบาลที่มีอายุระหว่าง 20-30 ปี มีความพึงพอใจในงานมากกว่าช่วงอายุอื่นๆ แต่การปฏิบัติงานเป็นระยะเวลาติดต่อกันนานๆ นอกจากจะส่งผลต่อความพึงพอใจในงานของพยาบาลแล้วยังส่งผลต่อภาวะสุขภาพด้วย¹⁰ นอกจากนี้ยังพบว่าความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพยังสัมพันธ์กับการให้การปฏิบัติการพยาบาลที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อีกด้วย¹¹ ทั้งนี้

การศึกษาที่ทำในประเทศไทยที่ผ่านมาพบว่า นโยบายการบริหาร ความก้าวหน้าในอาชีพ ลักษณะงานที่ปฏิบัติทั้งการควบคุมนิเทศงานและปริมาณงานที่รับผิดชอบ รายได้ การได้รับการยอมรับนับถือรวมถึงสัมพันธ์ภายในหน่วยงาน¹⁰⁻¹⁵ มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพในระดับมาก นอกจากนี้ยังพบว่า สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่ส่งเสริมภาวะสุขภาพดีมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการปฏิบัติการพยาบาลและความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพ^{1,3,6-9} เพียงแต่องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่นำมาศึกษามีความแตกต่างกัน เนื่องจากสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา¹

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานกับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพจำนวนมาก แต่การศึกษาส่วนใหญ่เป็นบริบทของต่างประเทศ ซึ่งแตกต่างจากบริบทของประเทศไทยที่มีวัฒนธรรมและความเชื่อที่เฉพาะ จึงหล่อหลอมให้พยาบาลวิชาชีพในประเทศไทยมีคุณสมบัติที่ต่างจากพยาบาลในต่างประเทศ สำหรับที่ศึกษาในประเทศไทยเป็นการศึกษาเน้นเฉพาะองค์กรใดองค์กรหนึ่งเท่านั้น ซึ่งต่างจากการศึกษาครั้งนี้ที่ต้องการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานที่เน้นในบริบทของสังคมไทยกับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพในประเทศไทย จากความสำคัญทั้งหมดที่กล่าวมาจึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะดำเนินการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่า ข้อมูลที่ได้จะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้กำหนดนโยบายสามารถนำไปใช้ในการจัดสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานให้เป็นพลังบวกมากขึ้นเพื่อให้พยาบาลวิชาชีพมีความพึงพอใจในงานสูงขึ้นและนำไปสู่การคงอยู่ในงานของพยาบาลวิชาชีพและสุดท้ายคือส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของพยาบาลวิชาชีพและคุณภาพการรักษายาพยาบาลที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ เป็นแบบบรรยายเชิงความสัมพันธ์ (Descriptive correlational research) ประชากร คือ พยาบาลวิชาชีพจำนวน 191,059 ราย¹⁶ โดยกลุ่มตัวอย่างคัดเลือกตามเกณฑ์การคัดเลือกคือ 1) เป็นพยาบาลวิชาชีพที่รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการพยาบาลชั้นหนึ่งหรือการพยาบาลและการผดุงครรภ์ชั้นหนึ่งระหว่างการเก็บข้อมูล 2) ปฏิบัติงานในสถานบริการสุขภาพในระดับปฐมภูมิหรือทุติยภูมิหรือตติยภูมิหรือโรง

พยาบาลมหาวิทยาลัยหรือโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทยไม่น้อยกว่า 1 ปี และ 3) ยินดีเข้าร่วมการศึกษา เกณฑ์การคัดออกคือ พยาบาลที่ไม่สามารถตอบแบบสอบถามด้วยโปรแกรม application ต่างๆ ทั้งการ link, QR code หรือ Facebook การดำเนินการเก็บข้อมูลเกิดขึ้นภายหลังได้รับเอกสารรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยผู้วิจัยจัดส่งเอกสารอธิบายรายละเอียดและวัตถุประสงค์ของการศึกษาแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน 76 จังหวัด และเมื่อได้รับอนุญาตให้เก็บข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการส่งโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ตอบแบบสอบถาม วิธีการ link, การใช้ QR code หรือ Facebook และเอกสารที่เกี่ยวข้องให้แก่หัวหน้าฝ่ายการพยาบาลหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายในการส่งเอกสารต่างๆ ให้แก่พยาบาล ทั้งนี้การเก็บข้อมูลเริ่มตั้งแต่ 15 กุมภาพันธ์ ถึง 31 พฤษภาคม 2561 มีผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์มากกว่า 1 ปี จำนวน 2,340 ฉบับ แต่มีแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 1,919 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 1 ของประชากรทั้งหมดซึ่งถือว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างนี้ยอมรับในการเป็นตัวแทนกลุ่มประชากรที่มีจำนวนมากว่าหนึ่งแสนคนในการศึกษาเชิงพรรณนา¹⁷

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ปรับมาจากแบบสอบถามจากการศึกษาเรื่องสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพในประเทศไทย ซึ่งพัฒนาโดยรักชนก ศขไกร และคณะ¹⁸ ประกอบด้วยแบบสอบถามจำนวน 3 ฉบับ ดังนี้ ฉบับที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่คัดสรรของงานวิจัยนี้ จำนวน 14 ข้อ ฉบับที่ 2 แบบสอบถามสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 53 ข้อ คำตอบเป็น Likert scale 6 ระดับ ตั้งแต่ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (0 คะแนน) จนถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง (6 คะแนน) โดยวัด 8 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การยอมรับและอิสระในการปฏิบัติงานทางวิชาชีพ จำนวน 7 ข้อ องค์ประกอบที่ 2 การปฏิบัติการจัดการที่มีประสิทธิภาพ จำนวน 13 ข้อ องค์ประกอบที่ 3 โครงสร้างการสนับสนุน จำนวน 10 ข้อ องค์ประกอบที่ 4 โอกาสทางการศึกษา จำนวน 3 ข้อ องค์ประกอบที่ 5 อาชีวอนามัยและความปลอดภัย จำนวน 2 ข้อ องค์ประกอบที่ 6 บทบาทรัฐบาล จำนวน 7 ข้อ องค์ประกอบที่ 7 บทบาทสมาคมพยาบาล จำนวน 6 ข้อ และองค์ประกอบที่ 8 บทบาทสภาวิชาชีพ จำนวน 5 ข้อ ฉบับที่ 3 แบบสอบถามความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพ จำนวน 4 ข้อ โดยมีคำถามเชิงบวกและเชิงลบ คำตอบเป็น Likert scale 7 ระดับ ตั้งแต่ ไม่พึงพอใจอย่างยิ่ง จนถึง พึงพอใจอย่างยิ่ง ในการแปลคะแนน ผู้วิจัยแปลงคะแนนข้อคำถามเชิงลบก่อนจากนั้นจึงนำคะแนนมารวมกับข้อคำถามเชิงบวก โดยผลรวมคะแนนยิ่งมากแปลว่าพยาบาลวิชาชีพมีความพึงพอใจในงานสูง แบบสอบถามผ่านการพิจารณาด้านความตรงตามเนื้อหา (Content validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยเก็บข้อมูลจากพยาบาลวิชาชีพที่มีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือกที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 ราย จากนั้นมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามฉบับที่ 2 และ 3 โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้เท่ากับ 0.98 และ 0.90 ตามลำดับ ทำการ

วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลที่คัดสรร (เพศ อายุ ระดับการศึกษา ภาวะสุขภาพ ประสบการณ์พยาบาล ลักษณะงานที่รับผิดชอบ สถานภาพการจ้างงาน จำนวนชั่วโมงในการปฏิบัติงานในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมา จำนวนเวรเข้า เวรบ่าย และเวรดึกในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา และค่าตอบแทน) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาความสัมพันธ์วิเคราะห์โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และสถิติไคสแควร์ (Chi-square) กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่องสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพในประเทศไทย ซึ่งได้รับเอกสารรับรองเลขที่ IRB-NS2017/21.0708 โดยให้การรับรองตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม 2560 จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ผลการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,919 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 96.3 อายุเฉลี่ย 41.8±9.6 ปี (อายุระหว่าง 23-60 ปี) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด คือ ร้อยละ 86.6 มีสุขภาพแข็งแรง ร้อยละ 76.3 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีโรคประจำตัว พบว่า ส่วนใหญ่มีอาการวิตกกังวลและเครียด ร้อยละ 52.0 รองลงมาคือ ปวดเมื่อยร่างกาย ร้อยละ 12.5 ภาวะไขมันในเลือดสูง ร้อยละ 4.7 โรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 2.8 และ โรคเบาหวาน ร้อยละ 1.6 กลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์พยาบาลตั้งแต่ 2 ปี ถึง 35 ปี โดยส่วนใหญ่ทำหน้าที่ปฏิบัติการพยาบาลมากที่สุดร้อยละ 82.7 เป็นผู้บริหารร้อยละ 15.4 และเป็นนักวิชาการร้อยละ 1.9 ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติงานในภาคกลาง ร้อยละ 53.2 รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคเหนือ และภาคตะวันตก คิดเป็นร้อยละ 13.8, 12.4, 11.5, 6.8 และ 2.3 ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชน ร้อยละ 35.0 รองลงมาคือ โรงพยาบาลศูนย์ ร้อยละ 21.8 โรงพยาบาลทั่วไป ร้อยละ 15.8 และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ร้อยละ 15.7 ในสัปดาห์ที่ผ่านมา กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติงานเฉลี่ย 52.5 ± 18.2 (ระหว่าง 7-114 ชั่วโมง) นอกจากนี้ยังพบว่า สถานภาพการจ้างงานของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ ร้อยละ 89.1 รองลงมา เป็นพนักงานของรัฐและลูกจ้างชั่วคราว คิดเป็นร้อยละ 7.0 และ 3.9 ตามลำดับ และลักษณะงานที่รับผิดชอบส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องปฏิบัติงานเป็นเวรเข้า-ป่วย-ดึก ร้อยละ 64.1 รองลงมาคือ งานที่ปฏิบัติเฉพาะในช่วงเวลา 8.00-16.00 น. คิดเป็นร้อยละ 35.9 โดยจำนวนเฉลี่ยในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา คือ 25.9±7.8 เวน จำนวนเฉลี่ยในเวรเข้า-ป่วย-ดึก เท่ากับ 14.2±6.3, 6.8±5.7 และ 4.9±4.1 เวน ตามลำดับโดยได้รับค่าตอบแทนระหว่าง 11,000 – 98,000 บาท ค่าเฉลี่ยมีรายฐาน 29,133.4 (17,004, 41,135)

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลที่คัดสรร (เพศ อายุ ระดับการศึกษา ภาวะสุขภาพ ประสบการณ์พยาบาล ลักษณะงานที่รับผิดชอบ สถานภาพการจ้างงาน

จำนวนชั่วโมงในการปฏิบัติงานในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมา จำนวน เวรเช้า เวรบ่าย และเวรดึกในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา และค่าตอบแทน) กับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่คัดสรรจำนวน 8 ปัจจัย ได้แก่ อายุ ประสบการณ์พยาบาล จำนวนชั่วโมงในการปฏิบัติงานในรอบ สัปดาห์ที่ผ่านมา จำนวนเวรทั้งหมดในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา จำนวนเวรเช้าในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา และค่าตอบแทนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่จำนวน เวรบ่าย และเวรดึกในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา มีความสัมพันธ์ทางลบกับ ความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 1)

นอกจากนี้ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจ ในงานในระดับพึงพอใจปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 19.7±5.9) และ คะแนนเฉลี่ยสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานต่ำกว่าร้อยละ 50 แสดงว่าควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน และ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงาน กับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพ พบว่าสภาพ แวดล้อมการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึง

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลที่คัดสรรกับ ความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพ

ปัจจัยส่วนบุคคลที่คัดสรร	ความพึงพอใจในงานของ พยาบาลวิชาชีพ		
	r	X ²	p
เพศ		3.34	.765
อายุ	.33		.022*
ระดับการศึกษา		27.86	.954
ภาวะสุขภาพ		33.81	.812
ประสบการณ์พยาบาล	.94		.002*
ลักษณะงานที่รับผิดชอบ		23.50	.066
สถานภาพการจ้างงาน		44.66	.152
จำนวนชั่วโมงในการปฏิบัติงาน ในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมา	.45		.018*
จำนวนเวรทั้งหมดในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา	.44		.017*
จำนวนเวรเช้าในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา	.35		.021*
จำนวนเวรบ่ายในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา	-.34		.022*
จำนวนเวรดึกในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา	-.34		.022*
ค่าตอบแทน	.63		.011*

*p < 0.05

พอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ <.001 (r=.43) และเมื่อพิจารณาสภาพแวดล้อมการ ปฏิบัติงานรายด้านพบว่าทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ ความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมการปฏิบัติ งานกับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพ

สภาพแวดล้อมการปฏิบัติงาน	ความพึงพอใจใน งานของพยาบาล วิชาชีพ	
	r	p-value
ภาพรวม	.42	.000*
การสนับสนุนของรัฐบาล	.31	.000*
การสนับสนุนจากสมาคมพยาบาล	.30	.000*
การสนับสนุนจากสภาวิชาชีพ	.31	.000*
โครงสร้างการสนับสนุน	.41	.000*
ปฏิบัติการจัดการที่มีประสิทธิภาพ	.43	.000*
โอกาสทางการศึกษา	.37	.000*
อาชีพอนามัยและความปลอดภัย	.36	.000*
การยอมรับและอิสระในการปฏิบัติ งานทางวิชาชีพ	.39	.000*

*p < 0.001

วิจารณ์

จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่คัดสรรจำนวน 8 ปัจจัย ได้แก่ อายุ ประสบการณ์พยาบาล จำนวนชั่วโมงใน การปฏิบัติงานในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมา จำนวนเวรทั้งหมดในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา จำนวนเวรเช้าในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา และ ค่าตอบแทนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในงานของ พยาบาลวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ จำนวนเวรบ่าย และเวรดึกในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา มีความ สัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยที่ ผ่านมา^{7,19} อาจอธิบายได้ว่า พยาบาลวิชาชีพที่มีอายุน้อย มีความ ต้องการเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพราะเป็นประสบการณ์ใหม่ ทำให้เกิด ความพึงพอใจในงาน⁷ ในขณะที่เมื่อมีอายุสูงขึ้นและมี ประสบการณ์พยาบาลเพิ่มมากขึ้น ย่อมทำให้เกิดมีภาวะผู้นำสูง ขึ้นส่งผลให้มีการคิดและตัดสินใจเฉียบคมและเหมาะสม รวดเร็ว ทำให้ได้รับการยอมรับจากผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา รวมถึงผู้ร่วมงานที่เป็นสหวิชาชีพ ส่งเสริมให้บรรยากาศในการ ทำงานมีความเป็นมิตร²⁰ ยิ่งทำให้เกิดความพึงพอใจในงานมาก ขึ้น นอกจากนี้เมื่อมีประสบการณ์มากขึ้นย่อมมีค่าตอบแทนสูง ขึ้น ย่อมส่งผลต่อความพึงพอใจในงานให้เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามผลการวิจัยเกี่ยวกับอายุและบรรยากาศในการทำงานใน การศึกษาครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา¹³ ที่พบว่าอายุ

ไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงาน สำหรับภาระงาน ได้แก่ จำนวนชั่วโมงในการปฏิบัติงานในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมา จำนวนเวรทั้งหมดในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา จำนวนเวรเข้าในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมาของการวิจัยนี้มากกว่าค่าเฉลี่ยการทำงานปกติเล็กน้อย จึงไม่ส่งผลให้พยาบาลเกิดความเบื่อหน่ายหรืออ่อนล้าจนเกินไป และเวรเข้าเป็นช่วงเวลาปกติของการทำงานที่เหมือนอาชีพอื่นทั่วไป โดยเฉพาะพยาบาลที่สมรสแล้ว ทำให้มีโอกาสใช้เวลาร่วมกับสมาชิกในครอบครัวมากขึ้น จึงทำให้ความสัมพันธ์ของภาระงานกับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพเป็นความสัมพันธ์ทางบวก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากจำนวนชั่วโมงในการปฏิบัติงานในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมาของการวิจัยนี้มากกว่าค่าเฉลี่ยการทำงานปกติเล็กน้อย จึงยังไม่กระทบต่อสุขภาพและเวลาที่ต้องดูแลครอบครัว จึงทำให้ความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพเป็นความสัมพันธ์ทางบวกซึ่งผลการวิจัยในเรื่องภาระงานของพยาบาลแตกต่างจากงานวิจัยที่ผ่านมา¹⁹ ที่พบว่าไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างภาระงานกับความพึงพอใจในงาน สำหรับจำนวนเวรป่วย และเวรตึกในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมาไม่มีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั้น อาจอธิบายได้ว่า การปฏิบัติงานในเวรป่วย-ตึกเป็นช่วงเวลาของการทำงานที่แตกต่างจากอาชีพอื่นโดยส่วนใหญ่ ซึ่งอาจส่งผลต่อการใช้เวลาร่วมกันกับสมาชิกในครอบครัวและบางครั้งอาจส่งผลต่อสุขภาพ เนื่องจากการรับประทานอาหารและการนอนหลับพักผ่อนที่ไม่เป็นเวลา ขาดสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา¹⁰⁻¹²

สำหรับปัจจัยส่วนบุคคลที่คัดสรรจำนวน 5 ปัจจัย ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ภาวะสุขภาพ ลักษณะงานที่รับผิดชอบ และสถานภาพการจ้างงานไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพ อาจอธิบายได้ว่า เนื่องจากในวิชาชีพพยาบาลส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและในงานวิจัยนี้เช่นกันที่กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าร้อยละ 96 จึงทำให้เพศไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงาน เช่นเดียวกับเพศ พยาบาลวิชาชีพในประเทศไทยได้รับการพัฒนาให้จบระดับปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย ทำให้ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงานเช่นกัน สำหรับภาวะสุขภาพ แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างจะมีโรคประจำตัวซึ่งเป็นโรคเรื้อรังไม่ติดต่อ แต่สามารถดูแลตนเองได้ ในงานวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทำหน้าที่ในการปฏิบัติการพยาบาลมากที่สุด ซึ่งตรงกับสายงานที่เรียนมา ซึ่งหากยังทำยังเกิดทักษะจึงทำให้ไม่เกิดความเครียดจากลักษณะงานที่รับผิดชอบ นอกจากนี้ส่วนใหญ่มีสถานภาพการจ้างงานเป็นข้าราชการซึ่งมีความมั่นคง มีสวัสดิการสำหรับตนเองและครอบครัว ทำให้งานวิจัยครั้งนี้ไม่สามารถหาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพการจ้างงานกับความพึงพอใจในงานเชิงสถิติได้ ซึ่งตรงข้ามกับงานวิจัยที่ผ่านมา¹⁰⁻¹⁴ ที่พบว่า พยาบาลมีความคิดต้องการลาออกเนื่องจากขาดโอกาสความก้าวหน้าและขวัญกำลังใจ ทำให้เกิดความท้อแท้ เบื่อหน่ายส่งผลให้เกิดความเครียดและความพึงพอใจในการทำงานลดลงจนตัดสินใจลาออกจากงานในที่สุด

สำหรับผลการวิจัยที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจ

ในงานในระดับพึงพอใจปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 19.7±5.9) และคะแนนเฉลี่ยสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานในความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับต่ำกว่าร้อยละ 50 แสดงว่าควรปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานกับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพ พบว่าสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ <.001 (r=.43) มีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา^{19,20} ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า หากพยาบาลรับรู้สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานเอื้อให้สามารถทำงานอย่างมีความสุขและมีความก้าวหน้า พยาบาลจะมีความพึงพอใจในงานที่ทำ และเมื่อพิจารณาสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานรายด้านพบว่าทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจอธิบายได้ว่า หากหน่วยงานได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลทั้งในด้านงบประมาณและอัตราพยาบาลที่เหมาะสมกับจำนวนผู้รับบริการ ย่อมทำให้ภาระงานของพยาบาลลดลงไม่หนักมากจนเกินไป ส่งผลให้พยาบาลสามารถปฏิบัติการพยาบาลอย่างมีคุณภาพมากขึ้น จนผู้รับบริการชื่นชมบอกต่อให้ผู้รับบริการรายอื่นมาใช้บริการ ทำให้หน่วยงานมีรายได้มากขึ้นจนสามารถให้ค่าตอบแทนที่สูงขึ้นได้ นอกจากนี้การปฏิบัติการพยาบาลอย่างมีคุณภาพย่อมนำไปสู่การยอมรับจากผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงานในทีมสหวิชาชีพ ทำให้บรรยากาศในการทำงานไม่สร้างความคิดเห็นทางอารมณ์แก่พยาบาล เมื่อพยาบาลมีความพึงพอใจมากย่อมปฏิบัติการพยาบาลอย่างสร้างสรรค์และทำให้พยาบาลมีโอกาสได้รับอิสระในการปฏิบัติงาน มีอิสระในการแสดงภาวะผู้นำ²¹ โดยได้รับการสนับสนุนในการปฏิบัติการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทำให้พยาบาลเกิดความรักและความพึงพอใจในงานของตนเอง ดังนั้นการสร้างสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานให้เอื้อต่อการทำงานย่อมมีความสำคัญอย่างยิ่ง

สรุป

ความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพในประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคลที่คัดสรร และความสัมพันธ์ทางบวกกับสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงาน ด้านปฏิบัติการพยาบาล ผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหารโรงพยาบาลควรนำผลการศึกษาครั้งนี้มาพัฒนากลยุทธ์ในการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานและความพึงพอใจในงานของพยาบาลวิชาชีพ ด้านการวิจัย ควรมีการพัฒนารูปแบบสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่ให้พลังบวกเพื่อให้พยาบาลวิชาชีพเกิดความพึงพอใจและเกิดการพัฒนาคูณภาพการปฏิบัติพยาบาลเพื่อผู้รับบริการต่อไป ข้อจำกัดของการศึกษา กลุ่มตัวอย่างทำงานในสถานพยาบาลของรัฐบาลจึงเป็นข้อจำกัดของการศึกษาครั้งนี้ในการนำผลการศึกษาไปอ้างอิง

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณพยาบาลเพื่อนร่วมวิชาชีพผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่สละเวลาในการเข้าร่วมการศึกษาในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. Liu Y, Aunguroch Y, Yunibhand J. Job satisfaction in nursing: a concept analysis study. *Int Nurs Rev* 2016; 63: 84-91.
2. Al Maqbali MA. . Factors that influence nurses' job satisfaction: a literature review. *Nurs Manag* 2015; 22: 30-7.
3. de Almeida1 MH, Orgambide z-Ramos A, Batista P. Workplace empowerment and job satisfaction in Portuguese nursing staff: An exploratory study. *Cent Eur J Nurs Midw* 2017; 8: 749-55.
4. Gutierrez AP, Candela LL, Carver L. The structural relationships between organizational commitment, global job satisfaction, developmental experiences, work values, organizational support, and person-organization fit among nursing faculty. *J Adv Nurs* 2012; 68: 1601-14
5. Somjit Daenseekaew, Donwivat Saensom, Naruemol Singha-Dong, Piyanuch Boonkong. Nursing practice environments in Northeast Thailand. *Journal of Nursing and Health Care* 2017; 35: 216-226.
6. Andrioti D, Skitsou A, Karlsson LE, Pandouris C, Krassias A, Charalambous G. Job Satisfaction of Nurses in Various Clinical Practices. *International Journal of Caring Sciences* 2017; 10: 76-87.
7. Carrillo-García C, del Carmen Solano-Ruiz M, Martínez-Roche ME, Gómez-García CI. Job satisfaction among health care workers: the role of gender and age. *Rev Lat Am Enfermagem* 2013; 21: 1314-20.
8. Dall'Ora C, Griffiths P, Ball J, Simon M, Aiken LH. Association of 12th shifts and nurses' job satisfaction, burn-out and intention to leave: findings from a cross-sectional study of 12 European countries. *BMJ Open* 2015; 5: e008331
9. Rochefort CM, Clarke SP. Nurses' work environments, care rationing, job outcomes, and quality of care on neonatal units. *J Adv Nurs* 2010; 66: 2213-24.
10. Penpidcha Lwandee,, Yaowalak Amrumpai.. Job motivation and job satisfaction among nurses in Banphaeo Hospital Public Organization. *Kuakarun Journal of Nursing* 2015; 22: 48-59.
11. Supanee Pumfang,, Boonjai Srisatidnarakul.. Factors of job stress for professional nurses in tertiary hospital. *Kuakarun Journal of Nursing* 2015; 22: 140-53.
12. Fochsen G, Sjogren K, Josephsoo M, Lagerstrom M. Factor contributing to the decision to leave nursing care: A study among Swedish nursing personnel. *J Nurs Manag* 2005; 13: 338-44.
13. Kannika Ruangdej, Paiboon Chaosuansreecharoen, Suchat Sungkeao. Job satisfaction of nurses from the Southern nursing shortage problem solving project. *Nursing Journal of the Ministry of Public Health* 2014; 24: 12-29.
14. Kitjaporn Ueatrongchit, Orasa Panpakdee, Apinya Siripittayakunkit. Factors contributing to advanced practice nurses' professional satisfaction such satisfaction. *Thai Journal of Nursing Council* 2012; 27: 5-16.
15. Jongjaipagdee P. Job satisfaction of professional nurse in Ramathibodi hospital (Thesis). Faculty of Graduate Studied, Mahidol University; 2013.
16. Thai PBS. Special report: Professional nursing shortage: Harder work, less compensation 2559. [Retrieved Dec10, 2018] Available from: <https://news.thaipbs.or.th/content/251316> (in Thai)
17. Akakul T. Research methodology in behavioral sciences and social sciences. Ubonrachathanee: Ratchapad Ubonrachathanee, 5th ed, 2007. (in Thai)
18. Senadisai S, Koshakri R, Kedcham A, Rerkluenrit J, Meekusol S, Jewpattanakul Y, et al. Research report: A survey of professional nurses Positive Practice Environment (PPE) in Thailand; 2018. (in Thai)
19. Schwendimann R, Dhaini S, Ausserhofer D, Engberg S, Zúñiga F. Factors associated with high job satisfaction among care workers in Swiss nursing homes – a cross sectional survey study. *BMC Nurs* 2016; 15: 37.
20. Lambrou P, Merkouris A, Middleton N, Papastavrou E. Nurses' perceptions of their professional practice environment in relation to job satisfaction: A review of quantitative studies. *Health Science Journal* 2014; 8: 298-317.
21. Van Bogaert P, Clarke S, Wouters K, Franck E, Willems R, Mondelaers M. Impacts of unit-level nurse practice environment, workload and burnout on nurse-reported outcomes in psychiatric hospitals: A multilevel modelling approach. *Int J Nurs Stud* 2013; 50: 357-65.